

Sərqi Zəngəzur iqtisadi rayonuna daxil olan üç rayondan biri Cəbrayıl Qubadlı və Zəngilan kimi 2020-ci ilin 27 sentyabrında başlanan ve 44 gün davam edən ikinci Vətən müharibəsində müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin sərkərdəliyi ilə qəhrəman milli ordumuz tərefindən işğaldan azad edilən ərazimizdir. 44 gündə düşmənin 30 il ərzində torpaqlarımızda qurduğu keçilməz barrikadalar yerle yeksan olundu. 30 il düşmən tapdağı altında inleyən, doğmasını gözləyen Qarabağımız anası Azərbaycana qovuşdu. Doğmalarının addım səsi ilə üzü güldü torpaqlarımızın. Bir-birindən gözəl, tarixi və mədəniyyət abidələri, yeraltı-yerüstü sərvətləri ilə zəngin olan yurd yerlərimiz öz sahiblərinə qaytarıldı.

4 oktyabr 2020-ci ildə Cəbrayıl rayonunun mərkəzi və bir sıra kəndləri işğaldan azad olunaraq yenidən Azərbaycan torpaqlarına birləşdirildi. Prezident İlham Əliyevin 2023-cü il iyulun 31-də imzaladığı Sərəncama əsasən, hər il oktyabrın 4-də Cəbrayıl Şəhəri Günü qeyd olunur.

2020-ci il noyabrın 26-da "Cəbrayılın azad olunmasına görə" medalı təsis edildi. Cəbrayıl rayonunun işğaldan azad edilməsi uğrunda aparılmış döyüş əməliyyatlarında iştirak edərək şəxsi igidlik və şücaət nümayiş etdirmiş Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrinin 22775 herbi qulluqçusu "Cəbrayılın azad olunmasına görə" medalı ilə təltif edilmişdir. Artıq azad torpaqların hər birində müharibə bitən gündə bərpa işləri gedir. Cəbrayıl rayonu da düşmənin daşı daş üstündə qoymadığı yurd yerlərimizdən biri olduğu üçün həyata keçirilən işlərlə yeni bir həyata doğru addimlamaqdadır. Artıq Büyük Qayıdış Programına əsasən ötən ay 36 ailə (117 nəfər) Cəbrayıl'a qayıdır.

Cəbrayılqa qısa bir nəzər

Cəbrayıl Kiçik Qafqaz dağlarının cənub-şərqində, Gəyen düzü və Qarabağ silsiləsində yerləşir. Rayon cənubdan Araz çayı boyu İran İslam Respublikası ilə həmsərhəddir. Sahəsi 1049 kvadrat kilometrdir, ərazisi əsasən dağlıqdır. Araz çayının qırğısı vaxtile Tuqay meşələri ilə six olmuşdur. Arazboyu düzənliliklərin torpaqları yüksək məhsuldarlığa malik tünd şabalıdı torpaqlarıdır. Məhsuldar olan bu torpaqlarda Cəbrayılın iri kəndləri - Böyük Mərcanlı, Soltanlı və s. yerləşir. Cəbrayıl rayonun ən yüksək zirvəsi Dağ Tumasdır (1580 m). Erməni işgəlindən əvvəl rayonda yaşı 400-500 olan 14 iri diametri çınar ağacı, 104 kəhriz və 99 bulaq vardi. Cəbrayıl rayonu 8 avqust 1930-cu ildə təşkil edilmişdir. 4 yanvar 1963-cü ildə ləğv edilərək Füzuli rayonuna birləşdirilmiş, 17 iyun 1964-cü ildə yenidən yaradılmışdır.

Rayon əhalisi arasında ərazinin adının VIII əsrde yaşamış Cəbrayıl atanın adından alması ilə bağlı fikirlər var. Amma Cəbrayıl-daki saysız-hesabsız abidələrin, mağaraların, qalaların, bürclərin, məbədlərin qalıqları bu yaşayış ərazisinin yaşının daha qədim olmasından xəber verir. Rayonun köhnə qəbiristanlığında qədim yazılar yazılmış bir lövhə parçası aşkar olunmuşdur. Həmin yerdə, yolun qırığında isə iki başdaşı vardır. Başdaşlarının yuxarı hissəsində heyvan təsvirləri-dən keçiləri və Qobustan qayaüstü təsvirlərini xatırladan müxtəlif tamqalar həkk edilmişdir. Cəbrayılın ətrafında müxtəlif bədii formaya malik qəbirəşələri vardır, onlardan qoç heykəli olan ikisi Azərbaycanın digər dağetəyi rayonlarındakı abidələrin analogiyasıdır. Cəbrayıl rayonunda müxtəlif türbələr-Dağtumas kəndində XIII-XVI əsrə aid türbə, Şixlər kəndində yerləşən Şixbaba türbəsi (XIV əsr), Xubyarlı kəndində XVI əsrə aid səkkizgöshəli türbe və onlara başqa tarixi-dini memarlıq nümunələri vardır. 23 avqust 1993-cü il tarixində rayon Ermənistən orduşunu tərefindən işğal edilmiş, yaşayış məskənləri ilə yanaşı, tarixi-dini abidələri də məhv olunmuş, işğal nəticəsində rayona 13,928 milyard ABŞ dolları məbləğində ziyan dəymışdır. Cəbrayilli məcburi köçkünlər

Cəbrayıl şəhəri günü: yurdun və yurdaşın qürur günü

respublikanın 58 rayonunun 2000-dək yaşayış məntəqəsində, çadır düşərgələrində, yük vaqonlarında və yataqxanalarda məskunlaşmışdır.

Xudafərin körpüləri

Vahid Azərbaycan rəmzi kimi qəbul edilən Xudafərin köpüsü de Cəbrayıl rayonunda yerləşir. Bu köpü haqqında ilk məlumat VIII-IX əsrlərə aiddir. Xudafərin köpüsü Cənubi Azərbaycanla Şimali Azərbaycanın orta əsr şəhərlərini birləşdirən karvan yolunun üstündə tikilib. O, həm də mühüm hərbi-strateji əhəmiyyət daşıyır. Araz çayının ən dar, qayalıqla əhatələnən yerində inşa edilmiş ilk köpü VIII əsrin sonu-IX əsrin əvvələrindən başlayaraq, XIX əsrə kimi fealiyyət göstərmişdir. Kərpic köpü isə XII əsrə tikiilmişdir.

Tarixçilər yazırlar ki, Cəbrayılda neinki təkcə Xudafərin körpüləri, eyni zamanda Azərbaycan memarlıq sənəti sahəsində mühüm yer alan bir çox monumental abidələr, qalalar, türbələr, məscidlər və sair var. Bu ərazilər Kür-Araz mədəniyyətinin təşəkkül taplığı və Qədim Şərqi mədəniyyətinin Qafqaza təsirində keçid məntəqələrindən, habelə qədim mədəniyyətlərin qovuşduğu yurd yerlərindən biridir.

Bu əzəminlikləri özündə eks etdirən Cəbrayılın sentyabrın 27-də Böyük Mərcanlı, Nüzgar, oktyabrın 3-də Mehdili, Çaxırlı, Aşağı Maralyan, Şeybəy və Quycaq, 4-də Cəbrayıl şəhəri və Karxulu, Şükürbəyli, Çərəken, Daşkəsən, Horovlu, Mahmudlu, Cəfərabad, Yuxarı Maralyan, Decal, 5-də Şixəli Ağalı, Sarıcalı, Məzrə, 9-da Qaracallı, Süleymanlı, Əfəndilər, 15-də Doşulu, 19-də Soltanlı, Əmirvarlı, Maşanlı, Həsənli, Əlikəyhanlı, Niyazqullar, Keçəl Məmmədli, Şahvəlli, Hacı İsmayıllı, Isaqlı kəndləri və əhəmiyyətli yüksəlklikləri, mövqeləri, bu ərazilərin fonunda isə Xudafərin işğaldan azad edildi.

Oktyabrın 18-də Azərbaycanın Dövlət Müstəqilliyi günündə Xudafərin köpüsü üzərində Azərbaycan bayrağı qaldırıldı. Həmin gün Xudafərinə sənki üz-üzə dayanıb ona belə söylədim: Azadlığın, növraqın mübarək, Xudafərin. Nə gözəl tarix yazılıdır aşırmılara. Sən axı 1991-ci ildə əldə etdiyimiz müstəqilliyi doyunca yaşamamışdım. Üçrəngli bayrağın üstündə bərqrər olduğun Arazın sularındaki eksini ətrafdakı zirvəsi səmaya toxunan dağlara, sillərim qayalıqlara yaya bilməmişdin. Bay-

tıraq edib. Elə həmin gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın birgə iştirakı ilə ağac ekmə mərasimi olub. Hər iki ölkə rəhbəri "Azərbaycan-Türkiyə Beynelxalq Məşə Təlim Mərkəzi", "Ağılı Tingçilik" və "Dostluq Məşəsi" Kompleksinin təməlqoyma mərasimində iştirak ediblər.

Dövlətimizin başçısı 2023-cü ilin may ayında Hadrut-Cəbrayıl-Şükürbəyli avtomobil yolunun təməlini qoyub. Bu yol başlanğıcını Hadrut yaşayış məntəqəsindən götürməklə və Cəbrayıl rayonundan keçməkə Şükürbəyli kəndində Hacıqabul-Məncivan-Zəngəzur dəhlizi avtomobil yoluna birləşir. Yolun uzunluğu 43 kilometr olacaq. Dörd hərəkət zolaqlı yol boyunca avtomobil köprüləri ti-

kilir. Həmin səfər çərçivəsində ölkəmizin rəhbəri Cəbrayılın Şükürbəyli və Horovlu kəndlərinin təməlini qoyub.

Ötən ilin sentyabr ayında isə ölkə rəhbəri Cəbrayıl Yaşayış Kompleksində aparılan tikinti işlərə tanışlıq məqsədilə Cəbrayılın səfər edib. Elə həmin gün Prezident "Azerişiq" Açıq Səhmdar Cəməniyyətinin Cəbrayıl Rəqəmsal idarəetmə Mərkəzinin açılışında iştirak edib. Bu il də ölkəmizin başçısı Cəbrayıl rayonunda bir neçə yaşayış məntəqəsinin, eləcə də rayonun Karxulu, Maşxanlı kəndlərinin təməlqoyma mərasimlərində iştirak edib. May ayında "Xudafərin" və "Qız Qalası" hidroqovşaqlarının açılışını edib.

Cəbrayılın yeni həyat gəlir

Bütün azad edilmiş torpaqlarımız kimi, Cəbrayılın da yeni həyatla 30 il əvvəlki çağlarından da gözəl mənzərələr bəxş olunur. Nəzərə alsaq ki, dövrümüz 30 il əvvəlindən daha müasirdir, belə olan təqdirdə bu müasirliyin qədim torpaqlarımıza verəcəyi yenilikləri yaxın gələcəkdə görecəyik. Qədimliyin fonunda müasirliyin tətbiqi isə hər biri turizm üçün böyük əhəmiyyətə malik torpaqlarımıza gələnləri heyran edəcək. Dövlətimizin başçısı neçə ki, ötən 20 ildə Qarabağın azad olunması üçün yorulmaz fealiyyət göstərdi, Zəfəri xalqına nəsib etdi, bu gün də həmin torpaqların qədimliyini qoruyub saxlamaqla müasir formada bərpasına rəhbərlik edir. Bu isə bütün azad torpaqlarımıza təbii ki, yeni həyat gətirir...

Cəbrayılın tətbiq olunanlar da yaxın gələcəkdə ata-baba yurdlarına tamamilə qayiadəq sakınlər üçün bütün yenilikləri əlçatan edəcək. 4 illik xronika bunları deməyə esas verir.

2021-ci ilin oktyabr ayında dövlətimizin başçısı Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunda "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" Sənaye Parkının təməlqoyma mərasimində, "Cəbrayıl" yarımtəsəssyanın, Cəbrayılın Dövlət Sərhəd Xidmetinin hərbi hissə kompleksinin açılışında, Cəbrayıl Rayon Mərkəzi Xəstəxanalarının təməlqoyma mərasimində, Cəbrayılın akademik Mehdi Mehdiyev adına tam orta məktəbin, Cəbrayıl şəhərində ilk çoxmənzilli yaşayış məhəlləsinin təməlqoyma mərasimində iştirak edib, Cəbrayıl İctimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşüb. Memorial Kompleksin və şəhərin bərpasının təmelinin qoyulması da həmin vaxt həyata keçirilib.

2022-ci ilin oktyabrında isə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Türkiyə Respublikasının Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın birgə iştirakı ilə Horadiz-Əğbənd dəmir yolu xəttinin Cəbrayıl rayonundan keçən hissəsində yerləşən Qumlaq stansiyasının təməlqoyma mərasimində iş-

Cəbrayıl şəhəri günü öncəsi Cəbrayıl'da

Bu il 2020-ci ildə əldə etdiyimiz şanlı Zəfərin artıq dördüncü ildir. Bu günlər isə Cəbrayılın işğaldan azad edildiyi günlərdir. Bu tarixi gündə dövlətimizin başçısı və birinci xanım yene Cəbrayıldadır, buraya yenice qayidian cəbrayillilərin yanındadır.

Bu gün Cəbrayılın yene də yeni obyektlər istifadəye verilir, yeni təməlqoyma mərasimləri keçirilir. Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyeva oktyabrın 3-də Cəbrayıl rayonunun Horovlu kəndində fərdi evlərin və sosial obyektlərin tikintisi ilə tanış olub, Cəbrayıl şəhərində Mehdi Mehdiyev adına 960 şagird yerlik tam orta məktəbin binasının açılışında iştirak ediblər.

Cəbrayıl şəhərində "Azərsun Holding" MMC-nin alkogolsuz içki məhsulları istehsalı kompleksinin, rayonun Soltanlı kəndində "Hicaz quşçuluq" müəssisəsinin damazlıq yumurta istehsalı fabrikinin təməli qoyulub.

Bu gün eyni zamanda Cəbrayıl rayonunda "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" Sənaye Parkında Litvanın "Dominari" şirkətinin mebel klasterinin, "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" Sənaye Parkında "Karabakh Stone" MMC-nin zavodunun, "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" Sənaye Parkında "Prestij-Kimya" MMC-nin zavodunun təməlqoyma mərasimləri olub. Beləliklə, Cəbrayılın həyat qayıdır. Cəbrayillilərin ata-baba yurduna qayitması üçün burada dövlətimiz tərefindən əsaslı işlər həyata keçirilir. Çok keçməz, cəbrayillilərin hamısı yurduna qayidər. Cəbrayılın bu gün yaradılan hər şey onların gələcək rifahına xidmət edir.

Mətanət Məmmədova